

Hokeycilerin İletişim Becerileri ve Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*

Ali YILDIRIM¹ Uğur ABAKAY²

ÖZET

Bu çalışma, hokey sporu ile uğraşan bireylerin iletişim becerileri ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yapılan betimsel bir çalışmadır. Çalışma evreni, Türkiye Hokey Federasyonuna bağlı spor kulüplerinde oynayan kız ve erkek hokeycilerden belirlenmiştir. Örneklem olarak ise Türkiye Hokey Federasyonunun Ankara ilinde düzenlediği 2013 yılı açık alan Hokey Süper Ligi Müsabakalarına katılan 261 (129 erkek, 132 kız) hokeyci gönüllü olarak katılmıştır. Araştırmada veri toplama araçları olarak Korkut (1996) tarafından geliştirilen “İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği” (İBDÖ) ile Kiper (1984) tarafından geliştirilen “Saldırganlık Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçeklerden elde edilen veriler SPSS 16.0 programında yararlanılarak analiz edilmiştir. Sonuç olarak, çalışmamıza katılan kadın ve erkek hokeycilerin iletişim becerilerinin genel olarak yüksek olduğu, yıkıcı saldırganlık ve edilgen saldırganlık puanlarının ortalamasının altında olduğu, hokeycilerin iletişim becerileri artarken atılganlık davranışlarının da arttığı, iletişim becerileri artarken yıkıcı ve edilgen saldırganlık davranışlarının azaldığı, yıkıcı saldırganlık arttıkça edilgen saldırganlığında arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Spor, Hokey oyuncuları, İletişim becerileri, Saldırganlık.

Investigation of The Relationship Between Hockey Players' Communication Skills and Aggression Levels

ABSTRACT

The goal of this descriptive study is to explore the relationship between communication skills and aggression of the sportsmen dealing with hockey. The target population of the current study consisted of males and females, who are currently playing in Turkey Hockey Federation. As to the sample, 261 (129 males, 132 females) hockey players, who participated in open field hockey Champions League Competition 2013 organized by the Hockey Federation of Turkey in Ankara, voluntarily participated in this study. Communication skills scale developed by Korkut (1996) and aggression inventory developed by Kiper (1984) were

*Bu çalışma, Ali YILDIRIM'ın Yüksek Lisans Tez çalışmasından üretilmiştir.

¹ Milli Eğitim Bakanlığı, Naciye Mehmet Gençten Ortaokulu, Gaziantep/Türkiye.

² Gaziantep Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Gaziantep/Türkiye

used as data collection tools. The collected data was analyzed through the use of SPSS 16.0 program. As a result, the communication skills of the male and female hockey players who participated in our study were high in general. However, their destructive aggression and passive aggression scores were below the average. Besides, their communication skills increased as well as their assertiveness behavior. In fact, while their communication skills increased their aggression and passive behaviour decreased. In conclusion the study showed that the destructive aggression increased, as a consequence of the increase of passive behaviour.

Keywords: Sports, Hockey players, Communication skills, Aggression

GİRİŞ

Spor, bireyin beden ve ruh sağlığını geliştirmeyi, belli kurallar çerçevesinde rekabet ölçüleri içinde mücadele etmeyi, heyecan duymayı, yarışmayı, üstün gelmeyi ve gerçek anlamda başarı gücünün artırılması için kişisel açıdan en yüksek noktaya çıkarılması amacıyla gösterilen yoğun çabalardır (Aracı, 1999). Spor, bireysel sporlar ve takım sporları olarak ikiye ayrılır. Bireysel sporlar; tek başına yapılabilen veya genel olarak yarışmacıları tek tek karşı karşıya getiren sporlardır. Bunlara ferdi sporlarda denilebilir. Takım sporları ise; birden fazla sporcu ile takım oluşturularak yapılan sporların genel adıdır (Kurtiç, 2006).

İnsanların yaşamlarını sürdürdükleri ortamlarda kültürel özelliklerinin farklı olması nedeniyle ortaya koydukları tepki biçimleri ile davranış özellikleri birbirinden farklılaşabilmektedir. Davranışların üzerinde yaşamlarını sürdürdükleri ortamlardaki gelenek ve göreneklerin etkisi vardır. Buna göre hislerin, isteklerin, beklentilerin bastırılmasını zorunlu kılan bir ortamda yetişen bireyler, üzerinde bir baskı hissetmesinden dolayı düşmanlık ve saldırgan eğilimlere yönelebilirler. Bu nedenle kişiler, toplumsal huzursuzluğa neden olabilecek bazı olumsuz ve saldırgan davranışlara neden olmaktadır. Bir davranışın saldırgan bir davranış olarak ifade edilmesi, yaşamını sürdürdüğü kültüre göre değişebildiğinden saldırganlığın tanımını yapmak zordur. Saldırganlık, kişinin sözel veya davranışsal bir güç harcayarak bir hedefe yönelmesi ya da karşıdan gelen bir hedefin davranışını engellemesi olarak ifade edildiği görülmüştür (Karaca, 2007).

Salırganlık “Kötülük ya da yıpratma amacıyla bir kimseye karşı doğrudan doğruya silahlı ya da silahsız bir eylemde bulunma, bireyin kendi düşünce ve davranışlarını dıştaki direnmelere karşın, zorla karşısındakine benimsetme çabası” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 1983).

Saldırganlık, farklı psikologlar ve araştırmacılar tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmış olsa da tüm psikologlar ve araştırmacıların birleştiği ortak nokta, insanın yaradılışında saldırgan davranışlar gösterme güdüsünün var olmasıdır. Saldırganlık, kişiyi rahatsız eden bir durum karşısında ortaya çıkmaya olasılığının olduğu bir ortamda canlı bir hedefe yöneltilen davranıştır (Kaufmann ve ark., 1970).

Freud'a göre saldırganlık, gerçekte insanın kendisine yönelik olan yıkıcı hislerini dış dünyadaki nesnelere yansıtmasıdır. İnsan yaşadığı ortamdaki diğer insanlarla savaşır ve onlara karşı zarar verici davranışlar geliştirir. Çünkü kendini yok etme isteği yaşam içgüdüsünün gücü tarafından engellenmiştir. Yaşam ve ölüm içgüdüleri birbirlerini bastırarak etkisiz bir hale getirebilirler (Özdoğan, 2000).

İletişim, kişilerin birbirlerine yaşamlarını sürdürdükleri alandaki nesnelere, yaşanan olaylar ve olgular ile ilgili değişmeleri haber veren, bunlarla ilgili bilgilerini birbirleriyle paylaşan, aynı olgular, nesnelere, problemler karşısında benzer yaşam deneyimlerinden kaynaklanan, aynı duyguları taşıyıp bunları birbirlerine ifade eden insanların meydana getirdiği topluluk ya da toplum hayatı içinde gerçekteştirilen davranış, yargı, düşünce ve duygu paylaşımlarıdır (Bıçakçı, 1998).

İletişim kavramı, ortaklığı, sosyalleşmeyi, birlik ve beraberliği ifade etmektedir. Günümüzde kullanımı yaygınlaşan "iletişim" sözcüğü, bilgi alış-verişini de içeren daha geniş kapsamlı bir ileti alış-veriş anlayışını yansıtmaktadır (Oskay, 1993). Kişinin yaşamını sürdürdüğu toplum içerisinde var olan kuralları, değer ve inançları öğrenebilmesi iletişimle gerçekteşmektedir. Ayrıca başkalarıyla bir arada yaşamak, kendini ifade edebilmek, diğerlerini anlayabilmek, kısacası sosyalleşmek isteyen insan iletişim kurmaya yönelmektedir (Oskay, 1993).

Spor ortamında, özellikle takım sporlarında bireylerin birbirleriyle sürekli iletişim içerisinde oldukları, müsabaka ve antrenmanlarda çeşitli duygu ve davranışları paylaştıkları yadsınamaz bir gerçektir. Bu sebeple takım sporcularında iletişim becerilerinin yüksek olması beklenilmektedir. Yine araştırma konularımızdan biri olan saldırganlık eylemi de sporcuya ve sportif başarıya olumsuz etkisi olan bir kavramdır. Ülkemizde son yıllarda spor salonlarında, okullarda, stadyumlarda saldırgan davranışlar giderek yoğunluk kazanmaktadır. Çocuklar ve gençler yaşanan bu olumsuz ortamlardan etkilenmekte, bir sorun ile karşılaştıklarında bu tür yöntemlerle çözüm yoluna gitmektedirler. Dolayısıyla geliştirilebilir bir özellik olarak düşündüğümüz iletişim becerilerinin hokeyci bireylerin saldırganlık davranışlarında etkisinin olup olmadığı önemli bir araştırma konusu olarak görülmektedir. Buradan hareketle araştırmamızın temel amacı, hokeycilerin iletişim becerileri ve saldırganlık davranışları

arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Hokeycilerin cinsiyet değişkeni açısından iletişim becerilerinde farklılık var mıdır?
2. Hokeycilerin cinsiyet değişkeni açısından saldırganlık davranışlarında farklılık var mıdır?
3. Hokeycilerin iletişim becerileri ile saldırganlık düzeyleri arasında nasıl bir ilişki vardır?
4. Hokeycilerin saldırganlık alt boyutları arasında nasıl bir ilişki vardır?

YÖNTEM

Araştırma Grubu

Bu araştırmanın evreni, Türkiye Hokey Federasyonuna bağlı spor kulüplerinde oynayan kız ve erkek hokeycilerdir. Çalışmanın örneklemi ise, Türkiye Hokey Federasyonuna bağlı spor kulüplerinde oynayan 132 kadın, 129 erkek sporcudan oluşmuştur. Örneklem grubunda yer alan hokeycilerin yaş ortalaması 26.87 ± 4.95 (17.44 ± 3.19 kızlar, erkekler 18.86 ± 3.51) olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla kullanılan “İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği” (İBDÖ), Korkut tarafından ilk önce lise öğrencilerine yönelik hazırlanmış, daha sonra üniversite öğrencileri ile 61 yetişkin üzerinde uygulanmıştır. İBDÖ 5’li likert tipi bir ölçektir. 25 maddeden oluşan bir form şeklindedir. Ölçekten alınacak yüksek puan, bireylerin kendi iletişim becerilerini olumlu yönde değerlendirdikleri anlamındadır. Bu çalışma için ölçeğin cronbach alfa değeri .90 olarak bulunmuştur.

Saldırganlık Ölçeği: Kiper tarafından geliştirilmiş olan bu ölçek yıkıcı saldırganlık, atılğanlık ve edilgen saldırganlık olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. 30 maddeden oluşan ölçekte, her bir madde 1-7 arasında değişen Likert tipi bir ölçek üzerinde değerlendirilmektedir. Her bir alt boyuttan alınan en az puan 10, en yüksek puan 70 olmaktadır (Kiper, 1984). Yapılan bu çalışma için yıkıcı saldırganlık alt boyutunun güvenilirlik katsayısı .69, atılğanlık alt boyutunun güvenilirlik katsayısı .80 ve edilgen saldırganlık alt boyutunun güvenilirlik katsayısı .72 olarak tespit edilmiştir .

Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan ölçeklerden elde edilen veriler bilgisayar ortamına kodlanıp SPSS 16.0 paket programından yararlanılarak istatistiksel analizler yapılmıştır. Araştırma verilerinin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Kolmogorov-Smirnov normallik testleri yapılmıştır. Normal dağılım göstermeyen veri setleri için Kurtosis-

Skewness değerlerine bakılmış ve değerler +2/-2 arasında olmadığı için verilerin normal dağılım göstermediği belirlenmiştir. İkili gruplar için Mann-Whitney U testi, iki değişken arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Spearman korelasyon analizleri kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Araştırma grubunun iletişim ve saldırganlık ölçeğinden aldıkları puanların dağılımı.

Değişkenler	N	Ort.	Ss	Min.	Max.
Yıkıcı	261	32.13	10.76	10.00	64.00
Atılganlık	261	52.56	11.33	17.00	70.00
Edilgen	261	35.13	11.17	11.00	61.00
İletişim	261	102.56	14.08	59.00	125.00

Tablo 1’de araştırma grubunun iletişim becerileri ve saldırganlık ölçeği alt boyutlarından elde ettikleri puanları ortalama ve standart sapma puanları verilmektedir. Buna göre yıkıcı saldırganlık alt boyutunda ortalamanın 32.13, atılganlıkta 52.56, edilgenlikte 35.13 ve iletişim becerileri ortalamasının da 102.56 olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Araştırma grubunun cinsiyet değişkeni açısından iletişim ve saldırganlık puanlarının karşılaştırması.

	Cinsiyet	N	K.O.	K.T	U	p
İletişim	Erkek	129	137.93	17793.00	7.620	.142
	Kadın	132	124.23	16398.00		
Yıkıcı	Erkek	129	127.55	16453.50	8.068	.465
	Kadın	132	134.38	17737.50		
Atılganlık	Erkek	129	138.89	17916.50	7.496	.095
	Kadın	132	123.29	16274.50		
Edilgen	Erkek	129	128.62	16592.50	8.208	.615
	Kadın	132	133.32	17598.50		

Tablo 2’de araştırma grubunun cinsiyet değişkeni açısından iletişim becerileri ve saldırganlık ölçeği alt boyutlarından elde ettikleri puanlara ilişkin Mann-Whitney U testi

sonuçları verilmektedir. Araştırma grubunun iletişim becerileri ve saldırganlık alt boyutları arasında cinsiyet değişkeni açısından herhangi bir farklılığa rastlanamamıştır ($p>0.05$).

Tablo 3. Araştırma grubunda yer alan erkek hokeycilerin iletişim becerileri ve saldırganlık ölçeği alt boyutlarına ilişkin korelasyon analizi sonuçları.

Değişkenler		İletişim	Yıkıcı	Atılgnlık	Edilgen
İletişim	r	1	-.233*	.252*	-.265*
	p		.008	.004	.002
Yıkıcı	r		1	.078	.607**
	p			.377	.000
Atılgnlık	r			1	.083
	p				.351

Tablo 3’de araştırma grubunda yer alan erkek hokeycilerin iletişim becerileri ve saldırganlık alt boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan korelasyon analizi sonuçları verilmektedir. Buna göre erkek hokeycilerin iletişim becerileri ile yıkıcı ve edilgen saldırganlıkları arasında negatif yönde zayıf bir ilişkiye rastlanmıştır. Dolayısıyla erkek hokeycilerin iletişim becerileri artarken yıkıcı ve edilgen saldırganlık davranışlarının azaldığından söz edilebilir. Erkek hokeycilerin iletişim becerileri ile atılgnlık düzeyleri arasında pozitif yönde zayıf bir ilişkiye rastlanmıştır. Dolayısıyla erkek hokeycilerin iletişim becerileri artarken atılgnlık davranışlarının da arttığından söz edilebilir. Ayrıca, yıkıcı saldırganlık ile edilgen saldırganlık arasında pozitif yönde kuvvetli bir ilişkiye rastlanmıştır. Bir değişken artarken diğersinin de arttığından söz edilebilir.

Tablo 4. Araştırma grubunda yer alan kadın hokeycilerin iletişim becerileri ve saldırganlık ölçeği alt boyutlarına ilişkin korelasyon analizi sonuçları.

Değişkenler		İletişim	Yıkıcı	Atılgnlık	Edilgen
İletişim	r	1	-.242*	.271*	-.189*
	p		.005	.002	.030
Yıkıcı	r		1	-.045	.661**
	p			.606	.000
Atılgnlık	r			1	-.055
	p				.529

Tablo 4’de araştırma grubunda yer alan kadın hokeycilerin iletişim becerileri ve saldırganlık alt boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan korelasyon analizi

sonuçları verilmektedir. Buna göre kadın hokeycilerin iletişim becerileri ile yıkıcı ve edilgen saldırganlıkları arasında negatif yönde zayıf bir ilişkiye rastlanmıştır. Dolayısıyla kadın hokeycilerin iletişim becerileri artarken yıkıcı ve edilgen saldırganlık davranışlarının azaldığından söz edilebilir. Kadın hokeycilerin iletişim becerileri ile atılgenlik düzeyleri arasında pozitif yönde zayıf bir ilişkiye rastlanmıştır. Dolayısıyla kadın hokeycilerin iletişim becerileri artarken atılgenlik davranışlarının da arttığından söz edilebilir. Ayrıca, yıkıcı saldırganlık ile edilgen saldırganlık arasında pozitif yönde kuvvetli bir ilişkiye rastlanmıştır. Bir değişken artarken diğerinin de arttığından söz edilebilir.

TARTIŞMA

Kadın ve erkek hokeycilerin iletişim ve saldırganlık düzeyleri, iletişim becerileri ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir. Kadın ve erkek hokeycilerin cinsiyet değişkeni açısından iletişim becerileri ve saldırganlık düzeyleri arasında herhangi bir farklılığa rastlanamamıştır. Bingöl ve Demir (2011) Üniversite öğrencileri üzerinde yapmış oldukları çalışmada cinsiyet değişkeni açısından iletişim becerilerinde farklılık olmadığını belirtmişlerdir. Ulukan (2012) takım ve ferdi sporcular üzerinde yapmış olduğu çalışmasında cinsiyet değişkeni açısından iletişim becerilerinin farklılık göstermediğini belirtmiştir.

İletişim becerileri düzeyine baktığımızda, genel olarak hokeycilerin iletişim becerilerinin $X=102.56$ ortalama ile yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada ele aldığımız örneklem grubuna yakın profillerdeki üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmalarda da öğrencilerin iletişim becerilerinin yüksek olduğu belirlenmiştir (Korkut 1997; Tutuk ve ark., 2002; Pehlivan, 2005; Tepeköylü ve ark., 2009; Bingöl ve Demir, 2011).

Araştırma grubunun saldırganlık ölçeğinden elde ettikleri puanlara baktığımız yıkıcı saldırganlık ve edilgen saldırganlık puanlarının ortalamasının altında olduğu, atılgenlik puanlarının ise yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yıldız (2009) çalışmasında spor yapmayan bireylerin edilgen saldırganlık puanlarının spor yapanlardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Suveren (1991) bireylerin spor etkinlikleri içinde bulunmaları beden, ruh ve kişilik yapısını geliştirmede, iradeyi güçlendirmede, güveni oluşturmada, kendini kontrol etmede önemli katkılar sağlayarak bireylerin atılgen bireyler olmalarında rol oynadığını belirtmektedir.

Araştırma grubunda yer alan kadın ve erkek hokeycilerin iletişim becerileri ve saldırganlık alt boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan korelasyon analizi sonuçlarına göre, Kadın ve Erkek hokeycilerin iletişim becerileri ile yıkıcı ve edilgen

saldırıcılıkları arasında negatif yönde zayıf bir ilişkiye rastlanmıştır. Dolayısıyla kadın ve erkek hokeycilerin iletişim becerileri artarken yıkıcı ve edilgen saldırganlık davranışlarının azaldığından söz edilebilir.

Konu ile ilgili yapılan çalışmalarda, araştırmada elde ettiğimiz sonuçlarla paralellik gösteren birçok çalışmaya rastlanmıştır (Kurtyılmaz, 2005; Nerdrum, 1997; Rutherford, Mathur ve Quinn, 1998; Schneider, 1991; Webster-Stratton, Hammon ve Reid 2001).

Bireylerin iletişim becerilerinin yaşla birlikte geliştiği ve gelişen iletişim becerilerinin de saldırgan davranışları azalttığı Björkqvist, Lagerspetz ve Kaukiainen (1992)'nin gelişimsel modelinde de belirtilmektedir.

Erkek ve kadın hokeycilerin iletişim becerileri ile atılganlık düzeyleri arasında pozitif yönde zayıf bir ilişkiye rastlanmıştır. Diğer bir deyişle hokeycilerin iletişim becerileri artarken atılganlık davranışlarının da arttığından söz edilebilir. Özdemir (2014) kadın futbolcularda iletişim becerilerinin arttığı durumda atılganlık düzeyinin de arttığını belirtmiştir. Bul bulgular çalışmamızla paralellik arz etmektedir.

Tiryaki (1996) antrenörlerin sporcularını daha saldırgan olmaları yönünde güdülemesinin aslında onların daha atılgan olmalarını istemesi anlamını taşıyacağını ve bu tür davranışlarda karşıdaki kişiye zarar verme niyeti olmadığını fakat kazara zarar verilirse bunun rastlantısal bir durum olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Yıkıcı saldırganlık ile edilgen saldırganlık arasında pozitif yönde kuvvetli bir ilişkiye rastlanmıştır. Yıkıcı saldırganlık arttıkça edilgen saldırganlık arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan farklı çalışmalarda da yıkıcı saldırganlık ile edilgen saldırganlık arasında kuvvetli pozitif bir ilişkiye rastlanmıştır (Erşan ve Doğan 2002; Özdemir, 2014).

SONUÇ

Sonuç olarak, çalışmamıza katılan kadın ve erkek hokeycilerin iletişim becerilerinin genel olarak yüksek olduğu, yıkıcı saldırganlık ve edilgen saldırganlık puanlarının ortalamasının altında olduğu, hokeycilerin iletişim becerileri artarken atılganlık davranışlarının da arttığı, iletişim becerileri artarken yıkıcı ve edilgen saldırganlık davranışlarının azaldığı, yıkıcı saldırganlık arttıkça edilgen saldırganlığında arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu sonuçlardan hareketle, sporcularda yıkıcı saldırganlık ve edilgen saldırganlık davranışlarının azaltılması, atılganlık davranışının arttırılması için iletişim becerilerinin arttırılması gerektiği söylenebilir.

KAYNAKLAR

1. Aracı, H. (1999). Okullarda beden eğitimi, Ankara: Bağırhan Yaynevi, ,
2. Bıçakçı, İ. (1998). İletişim ve halkla ilişkiler, Ankara: Mediacat Yayınları.
3. Bingöl, G., Demir A. (2011). Amasya Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerileri. *Göztepe Tıp Dergisi*, 26(4), 152-159.
4. Björkqvist, K., Lagerspetz, K.M.J., Kaukiainen, A. (1992). Do girls manipulate and boys fight? Developmental trends in regard to direct and indirect aggression. *Aggressive Behavior*, 18, 117-127.
5. Erşan, E., Doğan O. (2002). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinde atılganlık ve saldırganlık düzeylerinin sosyo demografik özelliklerle ilişkisi. 7. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi: 27-29 Ekim, 241.
6. Karaca, M. (2007). Organizasyonlarda saldırgan davranışlara maruz kalma ve mağdurların kişiliğiyle ilişkisi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı. Kayseri.
7. Kaufmann, H. (1970). Aggression and altruism. New York: Holt, Rinehart and Winston.
8. Kiper, İ. (1984). Saldırganlık türlerinin çeşitli ekonomik, sosyal ve akademik değişkenlerle ilişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
9. Korkut, F. (1996). İletişim becerilerini değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi: güvenirlik ve geçerlik çalışmaları, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7), 18-23.
10. Korkut, F. (1997). Üniversite öğrencilerinin iletişim becerilerinin değerlendirilmesi. IV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri. Anadolu Üniversitesi, 208-218, Eskişehir.
11. Kurtiç, N. (2006) Futbol seyircisini saldırganlığa iten psiko-sosyal nedenler (Sakarya ili Örneği). Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya.

12. Kurtyılmaz, Y. (2005). Öğretmen adaylarının saldırganlık düzeyleri ile akademik başarıları, iletişim ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkiler. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir.
13. Nerdrum, P. (1997). Maintenance of the effect of training in communication skills: A controlled follow-up study of level of communicated empathy. *British Journal of Social Work*, 27(5), 705-722.
14. Oskay, Ü. (1993). XIX. Yüzyıldan günümüze kitle iletişiminin kültürel işlevleri kuramsal bir yaklaşım. İstanbul: Der Yayınları.
15. Özdemir, N. (2014). Kadın voleybol ve futbolcularda iletişim becerileri ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Gaziantep.
16. Özdoğan, B. (2000). Çocuk ve oyun (3. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
17. Pehlivan, BK. (2005). Öğretmen adaylarının iletişim becerisi algıları üzerine bir çalışma. *İlköğretim-Online*, (4),17-23.
18. Rutherford, R.B., Jr. Mathur, S.R., Quinn, M.M. (1998). Promoting social communication skills through cooperative learning and direct instruction. *education and treatment of children*, 21(3), 354-369.
19. Schneider, B.H. (1991). A comparison of skill-building and desensitization strategies for intervention with aggressive children. *Aggressive Behavior*, 17(6), 301-311.
20. Suveren, S. (1991). Sporu teşvik eden ekonomik ve sosyal faktörler. *G.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, Beden Eğitimi ve Spor Özel Sayısı*, 7(1), 191-199.
21. Tepeköylü, Ö., Soytürk, M., Çamlıyer, H. (2009). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu (BESYO) öğrencilerinin iletişim becerisi algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(3), 115-124.
22. Tiryaki, S. (1996). Spor yapan bireylerin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi: takım ve bireysel sporlar açısından bir inceleme. Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Mersin.
23. Tutuk, A., Al, D., Doğan, S. (2002). Hemşirelik öğrencilerinin iletişim becerisi ve empati düzeylerinin belirlenmesi. *C. Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 6(2), 36-41.
24. Türk Dil Kurumu. (1983). Türkçe Sözlük (7. Basım). Ankara,

25. Ulukan, H. (2012). İletişim becerilerinin takım ve bireysel sporculara olan etkisi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Karaman.
26. Webster-Stratton, C., Reid J., Hammond, M. (2001). "Social skills and problem-solving training for children with early-onset conduct problems: Who benefits?", *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 42(7): 943-952.
27. Yıldız, S. (2009). Spor yapan ve spor yapmayan orta öğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Konya.

